

Asia Julkinen esittäminen, yleisradiolähetys

Hakija Kopiosto ry

Annettu 16.2.1993

Tiivistelmä *Tekijänoikeusneuvoston lausunto julkisen esittämisen kriteereistä, kun yleisradiolähetysä edelleen lähetetään johdinverkossa.*

SELOSTUS ASIASTA

Kopiosto ry on 20.5.1992 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa kysymyksestä, milloin yleisradiolähetysten edelleen lähettäminen johdinverkossa on julkista esittämistä tekijänoikeuslain perusteella.

Hakija solmi maaliskuussa 1988 yleissopimuksen yleisradiolähetysten edelleen lähettämiseen liittyvien tekijänoikeudellisten lupajärjestelyiden periaatteista kaapelitelevisioalan etujärjestö A ry:n, puhelinlaitosten etujärjestö B ry:n ja Posti- ja telelaitoksen kanssa. Sopimuksessa todetaan, että jakelu voi tapahtua taloverkon, suuryhteisantenni järjestelmän tai kaapeliverkon välityksellä. Sopimuksessa edellytetään, että liittojen jäseniä kohdellaan tasavertaisesti muiden tekijänoikeuslain mukaan korvausvelvollisten kanssa.

Hakija myöntää luvan yleisradiolähetysten jakeluun samoin ehdoin ja korvauksin myös liittoihin kuulumattomille jakelijoille. Lupa edellytetään kaikilta kaapeliverkoilta, yhteisantennijärjestelmiltä ja taloverkoilta, joihin on liittynyt yli 25 liittymää.

Hakijan ja kiinteistöalan keskusjärjestö C ry:n kesken neuvoteltiin vuonna 1988 edelleen lähettämistä kiinteistöjen taloverkoissa. Neuvotteluissa ei saavutettu yksimielisyyttä siitä, milloin yleisradiolähetysten edelleen lähettäminen kiinteistön taloverkossa on tekijänoikeudellisesti julkista esittämistä ja edellyttää oikeudenhaltijan luvan.

Hakijan mukaan radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämällä on tekijänoikeudellisessa mielessä merkitystä siinä tapauksessa, että vastaanottajana on yleisö, tosin sanoen että kysymyksessä on julkinen esitys. Milloin kysymyksessä on tekijänoikeudellisesti julkinen esitys, on rajatapauksissa arvioitava tapauskohtaisesti. Arviointiperusteina ovat esimer-

kiksi sellaiset seikat kuin onko verkko periaatteessa avoin ja liityykö toimintaan ansiotarkoitus sekä henkilöiden lukumäärä. Suurelle joukolle tapahtuvat esitykset ovat aina luonteeltaan julkisia esityksiä.

Hakija katsoo, että asiasta voidaan päättää sopimuksin. Jos osapuolet ovat edelleen lähettämisen julkisuudesta eri mieltä, asia ratkaistaan väli-miesmenettelyssä.

Hakijan mukaan edelleen lähettäminen yli 25 talouden johdinverkoissa on julkista esittämistä.

C ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut C ry:lle, jäljempänä C, tilaisuuden vastineen antamiseen.

C:n mukaan käsite julkinen esittäminen on ongelmallinen seuraavilta osin:

Lähetystoiminta katsotaan julkiseksi esittämiseksi, jos verkko on avoin. Tämä kriteeri ei tule asunto-osakeyhtiön kannalta kyseeseen.

Toisena vaihtoehtona on tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille esittämistä. Asunto-osakeyhtiön tarkoituksena on omakustannushintaan tapahtuva kiinteistön ylläpitäminen. Asunto-osakeyhtiölain 1 § määrittelee, että yhtiön tarkoituksena on yksinomaan kiinteistön ylläpitäminen eikä mikään siihen liittymätön muu toiminta. Asunto-osakeyhtiön toimialana ovat siten normaaliin asumiseen kuuluvat asiat. Tähän ei voi kuulua ansiotoimintana tapahtuva televisio-ohjelmien lähettäminen. C:n mukaan ansiotoiminnan edellytys ei koskaan täyty asunto-osakeyhtiössä.

Jos muukin kuin ansiotoimintana tapahtuva suurelle suljetulle piirille tapahtuva lähettäminen on julkista esittämistä, on rajanveto ongelma. C:n mukaan lähtökohtana tulisi olla se, että asunto-osakeyhtiö ei lähetä edelleen ohjelmia vaan ainoastaan vastaanottaa ne yhteisen antenniverkoston kautta. Kyse on tavallaan vain vaihtoehdosta sille, että jokainen tai muutama asukas itse vastaanottaa ohjelmat omalla antennillaan. Tässä tapauksessahan verkko käsittäisi vain yhden huoneiston ja tekijänoikeudellista ongelmaa ei ole. Olisi kohtuutonta ja erikoista, jos tämän tekijänoikeudellisen rajanvedon vuoksi yhtiöt joutuisivat rakentamaan pienempiä verkkokokonaisuuksia.

Jos huoneistojen määrällä on merkitystä tekijänoikeudellisen maksuvollisuuden kannalta, tulisi C:n mukaan lähtökohtana olla sama raja kuin mitä kaapelilähetystoimintalain osalta on liikenneministeriön päätöksellä

määrätty. Tällöin normaalit asunto-osakeyhtiöt jäisivät ulkopuolelle ja maksut maksettaisiin normaaleista kaapelilähetyksverkoista.

A ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut A ry:lle, jäljempänä A, tilaisuuden vastineen antamiseen.

A katsoo, että käytännössä pohjoismaissa yleisesti sovellettu 25 talouden raja on hyvä olla olemassa, koska se merkittävästi helpottaa tekijänoikeuskustannusten kohdistamista. Toisaalta raja on selvästikin liian korkea, ja antaa mahdollisuuksia tehdä sellaisia teknisiä ratkaisuja, joilla ei ole mitään muuta viestintään liittyvää sisältöä kuin tekijänoikeusmaksujen kiertäminen.

A ry:n mukaan perhepiirissä, yhdessä kotitaloudessa tapahtuva käyttäminen voitaisiin katsoa yksityiseksi käytöksi, mutta ei tämän laajempaa käyttöä. Mikäli yhden talouden raja ei ole mahdollinen, A toivoo selkeää kannanottoa ainakin 25 talouden rajan puolesta.

A toteaa, että asunto-osakeyhtiöissä tapahtuva edelleen lähettäminen on luonteeltaan ansiotoimintaa, sillä asunto-osakeyhtiö hankkii vastaanotto-laitteiston ja maksaa tästä asennusyhtiölle korvauksen, laitteista kerta-luontoisena tai vuokrana ja lisäksi vuotuista huoltomaksua. Tällä erällä katetaan satelliittiasentajien kattojärjestön ja hakijan välisen sopimuksen mukaiset tekijänoikeuskorvaukset.

Asunto-osakeyhtiön toimialakriteeri on tuskin niin joustamaton, että mikäli nykyaikaiseen asumiseen olennaisesti kuuluu televisio-ohjelmien edelleen lähettäminen, tätä ei voitaisi katsoa asunto-osakeyhtiön toimialaan kuuluvaksi. Satelliittivastaanotinjärjestelmien piirissä on noin 60 000 kotitaloutta, muita yhteisantennijärjestelmiä vielä vähintään yhtä suuri määrä, joten on varsin tavallista, että taloyhtiöt hankkivat varusteita televisio-ohjelmien katseluun ja ovat myös ilmeisesti tästä palvelusta halukkaita maksamaan kohtuullista korvausta.

A ry katsoo, että asunto-osakeyhtiölainsäädännön ottaminen lähtökohdaksi tekijänoikeudellista julkisuutta koskevassa kysymyksessä on vaikeaa, koska on olemassa myös muita asumismuotoja, kuten vuokraosuuskuntia. Lisäksi useat asunto-osakeyhtiöt ovat vuokratyössä. Tuskin voidaan lähteä siitä, että eri asumismuodoille asetettaisiin erilaiset julkisuuskriteerit.

Yhteisantenni on nähty vaihtoehtona sille, että jokainen hankkisi oman antennin. Tämä vertaus pätee kuitenkin myös kaapelitelevisioverkkoon, sillä useissa kaupungeissa jopa kaavamääräykset velvoittavat liittymään

kaapeliverkkoon alueen mahdollisesti ainoana yhteisantennijärjestelmänä.

Lisäksi A huomauttaa, että useissa tapauksissa yhteisantennitoiminnasta vastaavat huoltoyhtiöt, joiden toiminta on selkeästi luonteeltaan ansiotoimintaa.

Posti- ja telelaitoksen vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Posti- ja telelaitokselle mahdollisuuden vastineen antamiseen.

Posti- ja telelaitos katsoo, että sen seikan ratkaiseminen, milloin johdinverkossa tapahtuva yleisradiolähetysten jakelu on tekijänoikeuslain nojalla julkista esittämistä ja siten tekijänoikeuskorvausten maksamiseen velvoittavaa, on aiheuttanut käytännössä erimielisyyksiä muiden kuin kaapelilähetystoimintaa toimiluvan perusteella harjoittavien esimerkiksi kiinteistöjen osalta. Arvosteluperusteena on tekijänoikeuslain mukainen julkisuus käsite.

Kiinteistön, esimerkiksi asunto-osakeyhtiön ylläpitämään jakelujärjestelmään liittyneiden määrä on riippuvainen yhtiön hallitseman rakennuksen huoneistojen määrästä sekä siitä, montako huoneistoa jakelujärjestelmään on liittynyt. Kun tekijällä on oikeus saada korvaus teoksensa julkisesta esittämisestä, niin asianosaisten kannalta voidaan päätyä sattumanvaraisiin ratkaisuihin, jos julkisuuden kriteerinä käytetään vastaanottajien lukumäärään perustuvaa suuruuskäsitettä. Hakija on käytännössä noudattanut 25 talouden määrää. Kiinteistön ylläpitämän jakelun on tosin katsottava suunnatun suljetulle piirille, mutta kaapelitelevisiotoiminnan harjoittajankin esitykset on suunnattu suljetulle vastaanottajapiirille eli järjestelmään liittyneille.

Toisaalta ohjelmia kiinteistöyhtiön huoneistoissa tosiasiallisesti seuraa aina enemmän tai vähemmän määräämätön henkilökunta. Tämä puoltaisi käsitystä, jonka mukaan kiinteistön esimerkiksi asunto-osakeyhtiön tai muun juridisen tai fyysisen henkilön kolmannelle, yhdelle tai useammalle vastaanottajalle tarjoamaa ohjelmavälitystä voisi pitää aina julkisena esittämisenä tekijänoikeuslain tarkoittamassa mielessä. Tällaista lopputulosta puoltaisi myös asianosaisten tasapuolinen kohtelu. Ei voi myöskään olla oikein, että teoreettisen rajan ylittävä lukumäärä saa aikaan tai ei saa aikaan taloudellisia tai oikeudellisia rasitteita yhtiöille, joiden oikeudellinen asema perustuu kuitenkin samaan lakiin, esimerkiksi asunto-osakeyhtiölakiin.

Kaapelilähetystoiminnasta annetun lain mukaista toimilupaa ei edellytetä vähäistä kaapelilähetystoimintaa harjoittavalta eikä yleisradiolähetysten jakelua yhteisantenniverkossa tarjoavalta. Liikenneministeriön päätöksen

(560/87) mukaan vähäistä kaapelilähetystoimintaa on muun muassa lähetystoiminta, jota harjoitetaan yhdessä tai lähekkäin sijaitsevissa rakennuksissa johtoverkkoon ollessa liitettynä 120 taloutta tai kaapelilähetystoiminta johtoverkossa, johon on liitetty enintään 50 kotitaloutta. Kaapelilähetystoimintaa koskevan lain ja tekijänoikeuslain soveltamisalojen on katsottava poikkeavan toisistaan eivätkä niiden soveltamisalat ole toisistaan riippuvaisia. Tekijänoikeuslain mukaista julkista lähettämistä voi olla myös lähetysten jakelu, johon kaapelilähetystoiminnasta annettua lakia ei sovelleta. Mainittujen lakien soveltamisaloja ei voi myöskään ilman lain nimenomaista määräystä yhtenäistää.

Kaapelilähetystoiminnan harjoittaja on katsottu teosten julkiseksi esittäjäksi, koska esittäminen tapahtuu ansiotoimintana ja kohteena on suurehko suljettu piiri. Tästä seuraa tekijänoikeuskorvausten maksuvelvollisuus eli ansiotoimintaan kohdistuva rasite, joka on tekijänoikeuslain 22 b §:ään myös kirjattu. Toisaalta kaapeliyhtiön lähetystoiminnan on katsottava kohdistuvan yhtälailla suljettuun ja enemmän tai vähemmän määrätömään joukkoon kuin kiinteistöjenkin harjoittaman toiminnan.

Kun kiinteistöjen johdinverkoissaan harjoittaman lähetystoiminnan ei voida sinänsä katsoa eroavan kaapeliyhtiön harjoittamasta jakelutoiminnasta muun kuin korkeintaan toiminnan laajuuden ja ehkä tarkoituksiperienkin osalta, kaikkia ohjelmajakelua harjoittavia tulee kohdella tasavertaisesti tekijänoikeuslain julkisuuskäsitettä arvioitaessa. Teoreettisella laintulkinnalla ei tule asettaa taloudellisia rasitteita vain niille, jotka harjoittavat lähetysten jakelua ns. ansiotoimintana. Kaikkien jakelutoimintaa harjoittavien tulee olla samanarvoisessa asemassa tekijänoikeuskorvausten maksuvelvollisuutta tulkittaessa. Ellei muutoin tasa-arvoiseen ratkaisuun ole mahdollisuutta, voitaneen noudatettua 25 talouden rajaa pitää kaikkien jakelijoiden osalta arviointiperusteena tekijänoikeudellista julkisuuskäsitettä arvioitaessa.

Tekijänoikeuslain tulkinta ei saa johtaa erilaiseen lopputulokseen sen mukaan, onko toiminnan harjoittaja kaapelitelevisioyhtiö, asunto-osa-KEYhtiö tai muu kiinteistöä hallitseva yhtiö. Posti- ja telelaitoksen mukaan tekijänoikeuslaki ei anna perustetta eriarvoiseen tulkintaan.

B ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut B ry:lle, jäljempänä B, mahdollisuuden vastineen antamiseen.

B pitää ensiarvoisen tärkeänä yleisradiolähetysten edelleen lähettämisen suhteen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Tämä periaate on nimenomaisesti todettu myös liiton yhdessä muiden kaapelijakelijatahojen ja hakijan välillä vuonna 1988 solmitussa yleissopimuksessa. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen johtaisi tekijänoikeuskor-

vausten perimiseen yleisradiolähetysten katselusta vastaanottimista riippumatta. Näin velvollisuus tekijänoikeuskorvausten suorittamiseen olisi jo yhdellä taloudella.

Hakijan tällä hetkellä noudattama tulkinta, että vain yli 25 talouden johdinverkossa tapahtuvasta edelleen lähettämisestä on tekijänoikeuslain mukainen korvausvelvollisuus, tulisikin muuttaa siten, että rajana olisi yksi talous. Hakijan tulkinta perustuu ilmeisesti pohjoismaisen käytännön noudattamiseen eikä Suomen lainsäädännössä otettuun nimenomaiseen kantaan.

B kiinnittää vielä huomiota siihen, että vaikka katsottaisiinkin asunto-osakeyhtiölain nykyisessä muodossaan estävän tekijänoikeuskorvausten perinnän asukkailta, ei tästä voi seurata asunto-osakeyhtiön osakkaille oikeutta yleisradiolähetysten katseluun ilmaiseksi. Perintäkysymys olisi-kin liiton mielestä siinä tapauksessa ratkaistava pikaisesti asunto-osakeyhtiölakia muuttamalla.

Suomen Satelliittitelevioliitto ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Suomen Satelliittitelevioliitto ry:lle, jäljempänä Satelliittitelevioliitto, tilaisuuden vastineen antamiseen.

Satelliittitelevioliitto tukee täysin C:n vastineessa esitettyä käsitystä ja tulkintaa asiassa. Satelliittitelevioliitto haluaa korostaa erityisesti seuraavia julkisen esittämisen määrittelyyn liittyviä kohtia:

Asunto-osakeyhtiöiden taloverkot eivät ole rakenteeltaan avoimia, jolloin kyseessä ei voida katsoa olevan julkinen esittäminen.

Yhteisantennijärjestelmä on tekninen ratkaisutapa asunto-osakeyhtiömuotoisessa usean huoneiston kiinteistössä ohjelmien taloudelliselle huoneistokohtaiselle vastaanotolle. On tyypillistä, että saman yhtiön eri rakennukset vastaanottavat ohjelmat yhteisillä vastaanottoantenneilla. Teknisesti vastaavaan lopputulokseen päästään hankkimalla yhtiön eri rakennuksiin tai jopa huoneistoihin omat antennit, jolloin tekijänoikeudellisia ongelmia ei ole. Pienempiin ja kotitalouksille kalliimpiin ratkaisuihin joutuminen tekijänoikeudellisen rajanvedon perusteella on Satelliittitelevioliiton mukaan täysin perusteetonta, vaikka se jäsenyri-tysten lisääntyvän asennusvolyymin kannalta olisi houkuttelevaa.

Satelliittitelevioliitto katsoo, että kotitalouksien asumismuodolla tai yhtiömuodolla ei voi olla mitään vaikutusta siihen, onko ohjelmien vastaanotto julkista esittämistä vai ei. Käsitystä tukee asunto-osakeyhtiölain 5 §, jonka mukaan tekijänoikeusmaksuja ei voi sisällyttää yhtiövastikkeeseen.

Olisi erikoista, jos kotitaloudet asetettaisiin lainsäädännöllisesti keskenään erilaiseen asemaan asumismuodon perusteella.

Kotitaloudet ovat jo nyt erilaisessa asemassa keskenään tarkasteltaessa teknisten ratkaisujen asettamia käytännön rajoituksia. Suurin mahdollinen vastaanotettavien ohjelmakanavien lukumäärä on kerrostaloissa aina vähäisempi kuin yksityisvastaanotossa. Yksityisvastaanotossa voidaan vastaanottaa 20–150 kanavaa laitteistosta riippuen. Rivitaloissa tyypillisesti 20–40 kanavaa. Kerrostaloissa useimmiten ainoastaan 5–9 kanavaa. Näin ollen kerrostaloissa asuvat kotitaloudet ovat jo nyt yleisradiolähetysten vastaanottomahdollisuuksien kannalta huonommassa asemassa kuin omakotitaloudet. Satelliittitelevioliiton mukaan kerrostalojen kotitalouksia ei pidä ajaa tekijänoikeudellisista syistä entistä eriarvoisempaan asemaan omakotitalouksiin verrattuna.

Mikäli yhteisantennijärjestelmissä voitaisiin jakaa vapaasti ruotsin-, saksan- ja englanninkielisiä yleisradio-ohjelmia, se lisäisi tuntuvasti esimerkiksi nuorison mahdollisuutta uuteen kielikulttuuriin. Tällä olisi myönteinen vaikutus vieraiden kielten opiskelunvalmiuksiin ja -kiinnostukseen. Myöskään tässä suhteessa kerros-, rivi- ja omakotien kotitalouksia ei mielestämme pidä tekijänoikeudellisista syistä asettaa erilaiseen asemaan.

Jos asunto-osakeyhtiön tai kiinteistöyhtiön huoneistojen määrällä on vaikutusta tekijänoikeudelliseen rajaukseen, tulisi pohjana käyttää kaapelilähetystoimintalain ja siihen liittyvien liikenneministeriön päätösten (560/87) ja (940/89) mukaisia rajanvetoja. Tällöin asunto- ja kiinteistöosakeyhtiömuotoiset yhtiöt eivät Satelliittitelevioliiton käsityksen mukaan pääsääntöisesti kuuluisi tekijänoikeudellisten velvoitteiden piiriin.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain julkisen esittämisen käsite

Tekijänoikeuslain (404/61) 2 §:ssä säädetään niin sanotuista tekijän taloudellista oikeuksista. Ensimmäisen momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tietyin 2 luvussa mainituin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Kolmannen momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi,

vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Julkisenä esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Julkisen esittämisen käsitettä ei ole tekijänoikeuslaissa tarkemmin määriteltä. "Missä raja on vedettävä yleisön ja yksityisen piirin välille, voi kuitenkin käytännössä aiheuttaa vaikeuksia. Yleisesti pätevää määritelmää kummastakaan käsitteestä tuskin voidaan antaa, vaan on jokainen tapaus arvosteltava erikseen elämän yleisten sääntöjen mukaan sekä ratkaisu erimielisyyden sattuessa jätettävä oikeuskäytännön varaan." (komiteamietintö 1953:3)

Lähtökohtaisesti esittämistä pidetään on julkisena, kun kuulijoita tai katsojia ei ole ennakolta yksilöllisesti määrätty. Oikeuskirjallisuudessa puhutaan tällöin avoimesta piiristä. Sillä seikalla onko julkinen esitys maksullinen tai kuinka monta henkeä tosiasiallisesti on paikalla, ei ole merkitystä.

Esittäminen ei ole yleensä julkista, kun se tapahtuu suljetussa piirissä. Oikeuskirjallisuudessa katsotaan, että esittämistä on pidettävä julkisena, vaikka yleisön osallistumisoikeus on ennalta määrätty, jos läsnäolevien määrä saattaa nousta huomattavan suureksi.

Rajanvedon helpottamiseksi on tekijänoikeus lain 2 §:n 3 momentissa erityissäännös, jonka mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Käsitteestä "suurehko" on oikeuskirjallisuudessa katsottu, että 20 hengen piiri ei ole koskaan suurehko, että 50 hengen piiri on aina suurehko ja että 20–50 hengen piirin kohdalla vastauksen antamiseen tarvitaan lisäkriteereitä. (Haarmann, Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan, Hki 1992 s. 97)

Edelleen lähettäminen on julkista esittämistä tekijänoikeudellisessa mielessä ainoastaan, kun vastaanottajana on yleisö. Vapaasti etenevillä radioaalloilla tapahtuvat lähetykset täyttävät aina tekijänoikeudellisen julkisuuskriteerin. Kaapeliverkoissa tapahtuva lähettäminen puolestaan on julkinen esitys, jos verkko on avoin – siihen voi periaatteessa liittyä kuka tahansa – tai jos verkko on laaja.

Kun tekijänoikeuslakiin lisättiin säännökset yleisradiolähetysten edelleen lähettämisestä, todettiin julkisuuden rajanvedosta valmistelutöissä seuraavaa. "Se, milloin kysymys on yleisölle tapahtuvasta edelleen lähettämisestä, jää soveltamiskäytännön varaan, kuten kaikki muukin esitysten julkisuuden rajanveto. On johdonmukaista, että käytäntö seuraa alkupe räisten kaapelilähetysten yhteydessä omaksuttua rajanvetoa niiltä osin kuin tällaista käytäntöä on Suomessa syntynyt. Säännöksen soveltamisraja oleva kaapeliverkon liittymien tai vastaanottajien lukumäärä voidaan määrätä edelleen lähettämisestä koskevassa sopimuksessa. Jos osapuolet

ovat edelleen lähettämisen julkisuudesta eri mieltä, asia ratkaistaan väli-miesmenettelyssä.

Ehdotus noudattaa suurelta osin kaapelilähetystoimintaa koskevassa hal-lituksen esityksessä omaksuttua rajanvetoa sääntelyn ulkopuolelle jätet-tävään yhteisantennitoimintaan. On kuitenkin selvää, että joissakin ta-pauksissa kaapelilähetystoimintaa koskevan lain soveltamisalan ulkopuo-lella oleva toiminta voi olla tekijänoikeudellisessa mielessä julkista." (HE 235/1985 vp, s. 12)

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että rajanveto esittämisen julkisuuden suh-teen tapahtuu yleisten tekijänoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Se on riippumaton kaapelilähetystoiminnasta annetun lain (307/87) sovelta-misalasta.

Bernin sopimuksen (SopS 79/86) 11 bis artiklan 1 kappaleen ii kohdan mukaan kirjallisten ja taiteellisten teosten tekijöillä on yksinoikeus sallia teoksen yleisradioinnin välittäminen yleisölle johtimitse tai edelleen yleisradioiminen silloin, kun tämä tapahtuu muun kuin alkuperäisen or-ganisaation toimesta. Maailman henkisen omaisuuden järjestön tul-kintaohjeiden mukaan sopimuksessa ei ratkaistu, milloin yhteisantenni-toiminta on tekijänoikeudellisesti merkityksellistä edelleen lähettämistä ja milloin yhteisantennitoiminta on pelkästään vastaanottamista, vaan asia jätettiin kansallisen lainsäädännön varaan. (WIPO – Guide to the Berne Convention s. 68)

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että yhteisantennitoiminnassa voi olla ky-symys julkisesta esittämisestä. Milloin yleisradio-ohjelmien jakelu yh-teisantennin kautta on julkista, ratkaistaan yleisten tekijänoikeudellisten kriteerien avulla.

Tekijänoikeuslain säännös edelleen lähettämisestä

Tekijänoikeuslain 22 a §:ssä säädetään yleisradiolähetysten edelleen lä-hettämisestä. Jos opetusministeriön hyväksymä lukuisia suomalaisia teki-jöitä edustava järjestö on antanut luvan siihen, että vapaasti etenevillä ra-dioaalloilla lähetettävään radio- tai televisiolähetykseen sisältyvä teos saadaan sovitulla ehdoilla lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta, luvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti lähettää edelleen sel-laisenkin lähetykseen sisältyvän teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta. Yleisradiolähetyksiä ovat vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettävät radio-ja televisiolähetykset, jotka on tarkoitettu yleisön suoraan vastaan-otettaviksi. Yleisradiolähetykset voidaan lähettää joko maa-asemaverkon tai suoraan lähettävän yleisradiosatelliitin välityksellä. Yleisradiolä-hetykset voivat olla peräisin kotimaasta tai ulkomailta. Tekijänoikeuslain edelleen lähettämistä koskevia säännöksiä sovelletaan myös vä-

lityssatelliittien avulla jaettavaan lähetyksiin, jos ne yleisradioidaan samanaikaisesti alkuperämaassa. Muiden kuin edellä tarkoitettujen lähetysten jakeluun säännös ei ole sovellettavissa; niiden jakeluun sovelletaan samoja tekijänoikeuden perussäännöksiä kuin alkuperäisiin yleisradio- tai kaapelilähetyksiin. Näiden osalta luvat lähettämiseen on saatava erikseen kultakin oikeudenhaltijalta tai oikeudenhaltijoita edustavalta järjestöltä. Yleisradiolähetykset voidaan lähettää edelleen joko johtoverkossa tai vapaasti etenevillä radioaalloilla. Säännöksessä tarkoitettua edelleen lähettämistä on kysymys, kun lähetykset jaetaan samanaikaisesti ja alkuperäistä lähetystä muuttamatta.

Opetusministeriö on hyväksynyt 22 a §:n nojalla oikeudenhaltijoita edustavaksi järjestöksi Kapiosto ry:n. Järjestö voi myöntää jakeluun tarvittavan luvan keskitetysti kaikkien oikeudenhaltijoiden puolesta. Säännöksellä annetaan luvan ehdoille sitova vaikutus myös niihin tekijöihin nähden, joita sopimuksen tehnyt järjestö ei edusta. Näiden tekijöiden suostumusta heidän teostensa edelleen lähettämiseen ei tarvita ja kysymys on siis heidän tekijänoikeutensa rajoittamisesta. Heidän tulee kuitenkin sopimuksen mahdollisesti määrittelemien edelleen lähettämisen rajoitusten tai tekijöille tulevien etujen suhteen olla samassa asemassa kuin järjestön edustamien tekijöiden.

Tekijänoikeuslain 54 § mukaan milloin kysymys on 22 a §:ssä tarkoitettujen luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä.

Edelleen lähettäminen muissa pohjoismaissa

Pohjoismaiden tekijänoikeuslakien säännökset yleisradiolähetyksen edelleen lähettämistä perustuvat yhteispohjoismaiseen lainvalmistelutyöhön. Säännökset tulivat voimaan vuosina 1985 ja 1986. Islannissa asiasta säädettiin 1992.

Ruotsin tekijänoikeuslakiin sisältyy niin sanottu sopimuslisenssiin perustuva säännös yleisradiolähetyksen edelleen lähettämistä. Säännöksen mukaan tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita edustava järjestö voi sopia edelleen lähettämistä ja sen ehdoista kattavasti kaikkien oikeudenhaltijoiden puolesta. Edelleen lähettämistä voivat sopia ruotsalaisia oikeudenhaltijoita edustavat järjestöt. Edelleen lähettämässä korvausvelvollisuuden rajaksi on kaapelijakelijoiden ja oikeudenhaltijoiden välisissä sopimusneuvotteluissa muodostunut 25 liittymää.

Norjassa on tekijänoikeuslakiin myös sisällytetty sopimuslisenssisäännös. Oikeudenhaltijoita edustavan järjestön tulee olla kulttuuriministeriön hyväksymä. Tekijänoikeuslain mukaan edelleen lähettämistä koskevan luvan ehdot ratkaisee erityinen lautakunta, jos osapuolet eivät pääse sopimukseen kuuden kuukauden kuluessa neuvottelujen aloit-

tamisesta. Lautakunta antoi 20.3.1987 päätöksen, joka koski ruotsalaisten televisiolähetysten edelleen lähettämistä neljässä yhteisantennijärjestelmässä ja yhdessä kaapeliverkossa. Yhteisantenneihin kuului 28, 36, 96 ja 105 asuntoa ja kaapeliverkossa oli 1 146 tilaajaa. Lautakunta teki perusteluissaan olettamatt, että asuntoyhteisö, joka muodostuu korkeintaan 15 kotitaloudesta, muodostaa yksityisen piirin, ja asuntoyhteisö, joka muodostuu vähintään 35 kotitaloudesta, taas ei kuulu yksityiseen piiriin. Lautakunnan mukaan asuntoyhteisö, joka muodostuu 15–35 kotitaloudesta, on tekijänoikeudellisesti harmaa alue. Tarvitaan erityiskriteerejä, jotta 15–35 kotitalouden asuntoyhteisöissä voidaan ratkaista, onko edelleen lähettäminen julkista.

Norjan lautakunta totesi päätöksessään, ettei tekijänoikeuslain perusteella voida määrätä tiettyä liittyneiden asuntojen lukumäärää sopimus- ja korvausvelvollisuuden perustaksi edelleen lähetettäessä yleisradiolähetyskäyttöä asuntoyhteisön johdinverkossa. Lautakunnan päätöksen jälkeen antoi välimiestuomioistuin päätöksen, jonka mukaan ohjelmien välittämistä yli 24 liittymän yhteisantenneissa ja kaapeliverkoissa pidetään tekijänoikeudellisesti merkityksellisenä edelleen lähettämisenä.

Tanskan tekijänoikeuslaissa on omaksuttu pakkolisenssiratkaisu. Edelleen lähettäminen on sallittu suoraan lain nojalla ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Oikeudenhaltijoille tulee kuitenkin lain mukaan maksaa korvaus edelleen lähettämiseksi. Jos yleisradiolähetys on vastaanotettu omalla yhteisantennilla ja jos se jaetaan verkossa, jossa ei ole yli 25 liittymää ja joka sijaitsee samassa rakennuksessa tai lähekkäin sijaitsevien rakennusten ryhmässä, oikeutta korvaukseen ei ole.

Tanskan lain valmistelutöissä todetaan, että yleisen käsityksen mukaan edelleen lähettäminen enintään 25 liittymän verkossa on selvästi yksityistä käyttöä eikä tekijänoikeudellisesti merkityksellistä. Säännöksellä halutaan estää tarpeettomat ja pitkäaikaiset oikeusriidat, jotka estäisivät alan kehitystä. Ehdottamalla lukumääräksi 25 kotitaloutta on ministeriö huomioinut sen, ettei keskusantennilaitteistoja koskevassa asetuksessa vaadita perustamislupaa verkkoon, joka muodostuu enintään 25 yksityisasunnosta. Tarkoituksena on edelleen ollut solidaarisella korvausperusteella mahdollistaa kohtuullinen korvaustaso yksittäiselle kaapelitilaajalle.

Islannissa on omaksuttu 29.5.1992 tehdyllä lainmuutoksella pakkolisenssiratkaisu yleisradiolähetysten edelleen lähettämiseksi. Tanskan mallin mukaisesti korvausoikeus on sidottu 25 liittymän lukumäärään.

Tekijänoikeusneuvoston kannanotto

Tekijänoikeusneuvostolta on pyydetty lausuntoa siitä, milloin edelleen lähettäminen on julkista johdinverkossa. Lausuntopyyntöön kysymystä voidaan arvioida toisaalta kaapeliverkon ja toisaalta yhteisantenniverkon

kannalta. Kaapeli- ja yhteisantenniverkosta voidaan käyttää yhteisnimitystä johdinverkko. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kun edelleen lähetetään ohjelmaa johdinverkossa, voi kyseessä olla teoksen julkinen esittäminen, joka kuuluu tekijän yksinoikeuden piiriin.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Lausuntopyynnössä esitetty kysymys on siinä määrin yleinen, että siihen voidaan vastata vain viittaamalla edellä esitettyihin tekijänoikeudellisiin periaatteisiin, joiden nojalla yksittäistapauksessa voidaan ratkaista, milloin esittäminen on julkista. Tekijänoikeuslaista ei ole mahdollista johtaa yleistä määritelmää julkisuudelle. Myöskään ei tekijänoikeuslaista ole mahdollista johtaa sellaista tulkintaa, että julkisuuden raja esillä olevassa asiassa määräytyisi liittymien tietyn lukumäärän mukaisesti. Tulkittaessa, onko esittäminen jossakin tapauksessa julkista, on otettava huomioon kaikki tapaukseen vaikuttavat seikat. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi liittymien lukumäärä, tapahtuuko toiminta ansiotarkoituksessa ja onko kysymyksessä avoin vai suljettu piiri.